

Előszó

Keresztények a pluralista demokráciában – e címmel rendezett ünnepi konferenciát 2022. május 27-én az akkor 95 éves Joseph Ratzinger tiszteletére a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpontján belül működő Vallás és Társadalom Kutatóintézet. A konferencia címe a későbbi XVI. Benedek pápa egyik nagy jelentőségű előadására reflektált, amelyben a szekuláris, pluralista demokráciák jövőjét – s benne a keresztények szerepét – vizsgálta. Jelen kötet az e konferencián elhangzott előadások kibővített, szerkesztett változatait tartalmazza. Ezúton is hálásan köszönjük valamennyi szerző áldozatos munkáját. Itt szeretnénk megemlékezni – konferenciánk neves előadójáról – Lukács János piarista atyáról is, aki Joseph Ratzinger munkássága magyar nyelvű tudományos vizsgálatának kiemelkedő alakja volt, és aki e kötet megjelenését már nem élhette meg. Tanulmányát posztumusz közöljük.

A kézben tartott kötet több, mint egy konferenciakötet. Sok szempontból egyedülállónak is mondható. Egyfelől magyar nyelven még nem adtak ki átfogó, többszerzős tanulmánykötetet Joseph Ratzinger – XVI. Benedek pápa sokrétű munkásságáról. Másfelől e kötet szerzőihez (és a konferencia résztvevőihez) intézte az emeritus pápa – vélhetően – utolsó magyar vonatkozású üzenetét. A konferencia előtti napokban a szervezők (e kötet szerkesztői) sem sejtették még, és csak titkon reménykedtek, hogy Öszentsége megörvendezteti az esemény résztvevőit pár gondolattal. Végül közvetlenül a konferencia előtt jött a hír: üzent a pápa! Habsburg–Lotharingiai Eduárd, Magyarország szentszéki nagykövete keresztül érkezett meg a pápai üdvözlét:

„Az emeritus pápa felettébb örül, hogy 95. születésnapja alkalmából ezt a témát választották a konferencia tárgyául. Érdekes kérdéskörnek tartja, és tisztában van vele, hogy ez egy kényes téma egy olyan országban, amely korábban a keleti blokk részét képezte. Sok sikert kíván a konferencia résztvevőinek. Megértést kér, hogy jelenleg nincs ereje hosszabb írásos hozzászólást írni.”

E pár sor akár rövidnek is tűnhet az egyszeri olvasó számára, mégis felvillan benne az egykori egyetemi professzor elmélyült alaposága. XVI. Benedek pápa ugyan nem járt apostoli úton Magyarországon, de ahogy ebből a pár sorból, úgy több beszédéből is feltárulkozik a magyarok iránti szeretete.

Már pápasága előtt – a Hittani Kongregáció prefektusaként – is megnyilatkozott Magyarországról Ratzinger bíboros. 1998-ban a Szent István Társulat Stephanus-díjjal tüntette ki a bíborost, aki az elismerés átvételekor Szent István

királyhoz fűződő gondolatait osztotta meg: „Szent István király napján minden évben meghatottan olvasom a papi breviáriumokban az ő fiához, Imréhez intézett Intelmeit, amely írás a keresztény humanizmus egyik legszebb dokumentuma, és egy mindig új aktualitás politikai etikája” (RATZINGER 2005: 190). Sőt, országalapító királyunkat „a keresztény Európa egyik alapítójának” (RATZINGER 2005: 190) nevezte, aki képes volt a keresztény hitet és a politikai gondolkodást összeegyeztetni.

A kommunista elnyomásra, a keleti blokk hányattatott sorsára is mindig felhívta a figyelmet. 2006-ban – immáron pápaként – az 1956-os forradalom ötvenedik évfordulója alkalmából küldött levelében úgy fogalmazott, hogy a magyar nép „az évszázadok során megtapasztalt sok-sok elnyomatás – legutóbb a szovjet kommunista diktatúra – ellenére, bármely ideológián túl, mindig helyesen értékelte az államnak és az állampolgárnak egymáshoz való viszonyát” (XVI. Benedek 2006).

A magyar püspökök 2008-as ún. „ad limina” látogatásán is így kezdte beszédét: „a kommunista rendszer hosszú időszaka rendkívül nyomasztó örökséget hagyott a magyarság számára. Ennek még mindig érezzük következményeit [...]” (XVI. Benedek 2008). Beszédében kiemelte, hogy a szekularizáció terjedése a magyar családokat is súlyos válságba taszította. Felkészültségét mutatja, azon megjegyzése, hogy a helyzetet súlyosbítja „a nagycsaládok támogatási rendszerének hiányossága a születések számának drasztikus csökkenéséhez vezetett [...]” (XVI. Benedek 2008).

Ennek fényében különösen figyelemreméltó 2010-es beszéde, amelyet Magyarország új szentszéki nagykövetéhez intézett. Ebben – azon túl, hogy rögzítette: a politika és a keresztény hit „átfedi egymást” – kifejezte érdeklődését az alkotmánymódosítás kapcsán: „Remélhető, hogy az új alkotmányt a keresztény értékek fogják inspirálni, különösen a házasság és család társadalomban elfoglalt helye és az élet védelme tekintetében” (XVI. Benedek 2010a).

Szent István mellett egy másik magyar szent is többször visszatért a pápa beszédeiben. XVI. Benedek 2010 októberében egy általános audiencián egy teljes beszédet szentelt Árpád-házi Szent Erzsébetnek. Szent Erzsébetet példaként állította minden vezető elé: „a hatalom gyakorlását minden szinten az igazságosság és a szeretet szolgálataként kell élni, a közös folyamatos keresésében” (XVI. Benedek 2010b). 2007-ben, Szent Erzsébet születésének 800. évfordulóján pedig „igazi »európai« szentként” hivatkozott rá, aki „kora társadalmi viszonyait tekintve éppúgy, mint napjainkban, az evangelizáció követendő példája” (XVI. Benedek 2018: 815).

Joseph Ratzinger – XVI. Benedek emeritus pápa 2022. december 31-én visszaadta lelkét Teremtőjének, de a hozzánk intézett tanítása ma is aktuális. E kötet az elhunyt pápa munkásságának tanulmányozásához kínál tudományos háttérrel, hiszen életművét különböző – történeti, teológiai, filozófiai – megközelítésekben vizsgálják a kiváló szerzők nagyívű tanulmányai.

A szerkesztők

Irodalomjegyzék

- XVI. Benedek (2006): *Őszentsége levele Magyarország Köztársasági Elnöke részére a budapesti felkelés 50. évfordulója alkalmából*. Online: www.vatican.va/content/benedict-xvi/hu/letters/2006/documents/hf_ben-xvi_let_20061007_president-hungary.html
- XVI. Benedek (2008): *Őszentsége beszéde a Magyar Püspöki Konferencia püspökeihez az „ad limina apostolorum” látogatáson*. Online: www.vatican.va/content/benedict-xvi/hu/speeches/2008/may/documents/hf_ben-xvi_spe_20080510_hungarian-bishops.html
- XVI. Benedek (2010a): *Őszentsége beszéde Győriványi Gáborhoz, Magyarország új szentszéki nagykövetének*. Online: www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2010/december/documents/hf_ben-xvi_spe_20101202_amb-ungheria.html
- XVI. Benedek (2010b): *Általános audiencia, Szent Péter tér*. Online: www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/audiences/2010/documents/hf_ben-xvi_aud_20101020.html
- XVI. Benedek (2018): *Őszentsége levele eminenciás Erdő Péter bíboros úrnak Magyarország primásának, tübingiai vagy magyarországi Szent Erzsébet születésének 800. évfordulója alkalmából*. In DIÓSI István – CSABA Györgyné (szerk.): *XVI. Benedek pápa megnyilatkozásai. Pápai dokumentumok 2005–2013*. I. kötet. Budapest: Szent István Társulat, 815–816.
- RATZINGER, Joseph (2005): *Ratzinger bíboros beszéde és nyilatkozata a Stephanus-díj átvétele után*. In RATZINGER, Joseph: *Életutam. XVI. Benedek pápa önéletírása (1927–1977)*. Ford. Egleszné Sarbak Zsófia. Budapest: Szent István Társulat, 190–192.